

Rekommendation om de vägledande principerna för kunskapsutnyttjande

2022/23:FPM1

Utbildningsdepartementet

2022-09-30

Dokumentbeteckning

COM(2022) 391

Förslag till RÅDETS REKOMMENDATION om de vägledande principerna för kunskapsutnyttjande

Sammanfattning

Kommissionen presenterade den 9 augusti 2022 *Förslag till rådets rekommendation om de vägledande principerna för kunskapsutnyttjande*. Förslaget syftar till att anta en EU-gemensam linje för åtgärder och politiska initiativ för att förbättra kunskapsutnyttjande. Förslaget aviserades i ett meddelande från kommissionen om en ny era för det europeiska forskningsområdet 2020 (COM(2020) 628 final). Enligt meddelandet föreslås att under 2022 ta fram och uppdatera vägledande principer för kunskapsutnyttjande, för att kunna ersätta kommissionens rekommendation från 2008, eftersom landskapet inom forskning och innovation (FoI) har förändrats och blivit avsevärt mer komplext. I sitt förslag har kommissionen formulerat vägledande principer för kunskapsutnyttjande inom åtta olika områden: forsknings- och innovationspolitiken, färdigheter och förmågor, system för incitament, förvaltning av immateriella tillgångar, relevans i offentliga finansieringssystem, ömsesidigt lärande, mått samt övervakning och utvärdering.

De vägledande principerna ska fokusera på att maximera värdet på FoI-investeringarna utöver den traditionella kunskapsöverföringen och säkerställa att medborgare i alla medlemsstater kan dra bättre nytta av FoI-resultat. Principerna riktar sig till alla kategorier av aktörer som deltar i FoI-verksamhet.

Regeringen välkomnar förslaget till rådets rekommendation om de vägledande principerna för kunskapsutnyttjande. De föreslagna principerna

ligger i många fall i linje med existerande svenska strategier på området. Regeringen betonar vikten av att förslaget är en icke-bindande rekommendation och att utvecklingen av nationella processer och policyverktyg, till exempel nationella färdplaner, ska ske på frivillig basis.

1 Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

Kunskapsutnyttjande är ett prioriterat område för det europeiska forskningsområdet, ERA. För ett effektivt kunskapsutnyttjande är det avgörande att förvalta immateriella rättigheter, t.ex. patent, upphovsrätt, varumärken, publikationer, data, know-how, prototyper, processer, metoder, teknik, uppfinningar eller programvara. En effektiv förvaltning av immateriella rättigheter kräver utveckling av förvaltningsstrategier och höjd kompetens inom området.

Kommissionen utfärdade 2008 en rekommendation om förvaltningen av immateriella rättigheter i samband med kunskapsöverföring och en uppförandekod för universitet och andra offentliga forskningsorganisationer (C(2008)1329), som nu ska revideras. Förnyelsen innebär att de vägledande principerna och målgrupperna breddas i jämförelse med rekommendationen från 2008, eftersom landskapet inom FoI har förändrats och blivit avsevärt mer komplext.

Digitaliseringen och ny teknik har skapat nya marknadsmöjligheter. Kraven på ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet, samt på samhällsnytta har ökat. Samtidigt har värdekedjorna för kunskap blivit mer komplexa och kanalerna och verktyg för kunskapsutnyttjande har blivit fler. Öppen vetenskap och öppen innovation utgör stora möjligheter, exempelvis när det gäller tvärvetenskaplighet och nya samarbeten mellan näringslivet, den offentliga sektorn och akademien, samt medborgarengagemang. Internationella samarbeten kräver dessutom att förvaltning av immateriella tillgångar sker till ömsesidig nytta.

Enligt kommissionen släpar EU fortfarande efter sina globala konkurrenter när det gäller att omvandla vetenskapsbaserade idéer till innovationer. Därtill anses kunskapsspridningen fortfarande inte vara fullt utvecklad inom EU. Kommissionen för fram att det i nuläget saknas en heltäckande europeisk strategi om kunskapsutnyttjande. En sådan strategi bör innehålla riktlinjer och mål som ger vägledning om förvaltning av immateriella tillgångar från forskning och innovation. Förutom detta bör en sådan strategi uppmuntra till samarbeten och stimulera till att involvera fler berörda parter och aktörer.

Allmänt om förslaget och dess tillämpningsområde

Förslaget syftar till att anta en gemensam linje för åtgärder och politiska initiativ för att förbättra kunskapsutnyttjande i EU. Detta görs i form av vägledande principer inom de åtta olika områdena kunskapsutnyttjande inom forsknings- och innovationspolitiken, färdigheter och förmågor, system för incitament, förvaltning av immateriella tillgångar, relevans i offentliga finansieringssystem, ömsesidigt lärande, mått samt övervakning och utvärdering.

Målet med de vägledande principerna är att maximera värdet av de FoI-investeringar som görs i medlemsländerna. Principerna syftar till att stimulera kunskapsutnyttjande för att fylla kunskapsluckor i medlemsländerna och att öka kunskapen om de immateriella tillgångarnas värde. Att öka forskarsamfundets medvetenhet om vikten av förvaltning av immateriella tillgångar anses främja en effektiv användning och spridning, säkerställa enklare tillgång och delning av immateriella tillgångar, och i förlängningen gynna medborgarna. Vidare ska principerna stimulera fortsatta och mer omfattande investeringar i utvecklingen av kunskapsöverföringen. Kommissionen ser en särskild svaghet i integrering av entreprenöriell kompetens och samskapande åtgärder, inklusive medborgarengagemang. Dessa bör beaktas i större utsträckning eftersom de är avgörande för ett effektivt kunskapsutnyttjande.

Förnyelsen innebär att de vägledande principerna och målgrupperna breddas i jämförelse med rekommendationen från 2008. Denna har ett mycket mer begränsat syfte och målgrupp, då enbart nyttjande av immateriella rättigheter hos offentliga forskningsorganisationer, samt vid forskningssamarbeten eller kontraktforskning berörs. Kunskapsöverföring behandlas enbart mellan universitet och näringsliv. Den nya rekommendationen har ett mer omfattande syfte och inkluderar ett större spektrum av aktörer, samt tar hänsyn till att kunskapsöverföring och nyttiggörande kan ske inom flera konstellationer.

Den reviderade rekommendationen kommer att stödja ett flertal strategier och handlingsplaner som EU har antagit, där talangattraktion, nyttjande av immateriella tillgångar och industriell kapacitet sätts i fokus. Några exempel är den uppdaterade industristrategin för Europa, EU:s handlingsplan för immateriella rättigheter, EU:s standardiseringsstrategi och den nya europeiska agendan för innovation.

Rekommendationen ska även förbättra kunskapsutnyttjande vid universitet och stimulera integrering av de kreativa färdigheterna och entreprenörsfärdigheterna i utbildningen. Därför medför förslaget synergier med den europeiska strategin för universitet, det europeiska utbildningsområdet och den europeiska kompetensagendan för hållbar konkurrenskraft, social rättvisa och motståndskraft.

I förslaget betonas att ett ökat kunskapsutnyttjande kommer att skapa nya sätt att mäta och utvärdera forskning, och därmed bidra till en vidareutveckling av forskningsbedömningssystemen i Europa, och i förlängningen främja öppen vetenskap samt påverka forskningsfinansiering. Kommissionen ser därför en främjande effekt på öppen vetenskap i linje med rådets slutsatser om forskningsbedömning och genomförande av öppen vetenskap från den 10 juni 2022.

De föreslagna vägledande principerna riktar sig till alla kategorier av aktörer som deltar i FoI-verksamhet, såsom akademi, forskningsorganisationer, forskningsinfrastrukturer och pilotanläggningar, civilsamhället och andra icke-statliga organisationer, privata och offentliga finansiärer, industri samt små- och medelstora företag, regionala, nationella och internationella mellanhänder, myndigheter och beslutsfattare samt standardiseringsorgan.

Principerna kommer att vara icke-bindande och deras genomförande förutses vara anpassat till och skapas tillsammans med varje målgrupp.

Närmare om de vägledande principerna

Kommissionens förslag innebär att medlemsstaterna, beslutsfattare och andra aktörer rekommenderas att göra följande på nedanstående områden:

1) Kunskapsutnyttjande inom forsknings- och innovationspolitiken

Det rekommenderas att nationella stödstrukturer skapas och icke-finansiella resurser tillhandahålls för att genomföra rekommendationen om kunskapsutnyttjande. Vidare rekommenderas att strategier och praxis för kunskapsutnyttjande definieras och offentliggörs på organisationsnivå. Statligt finansierad FoI-verksamhet förordas beakta bredast möjliga samhälleliga användning och utnyttjande av immateriella tillgångar, stärka strukturerna för kunskaps- och evidensbaserad offentlig politik samt främja jämlikhet, mångfald och inkludering i forskningsteam och forskningsinnehåll.

2) Färdigheter och förmågor

Utvecklingen av de färdigheter och förmågor som behövs för kunskapsutnyttjande rekommenderas att främjas och stödjas hos alla aktörer i ett tidigt skede. Kompetensutveckling förordas främjas genom rörlighetsprogram mellan de akademiska, industriella och offentliga sektorerna, och tvärvetenskapliga samarbeten bör underlättas och främjas.

3) System för incitament

Det rekommenderas att ett relevant och rättvist system för incitament utvecklas för kunskapsutnyttjande som även bidrar till talangattraktion. Vidare förordas åtgärder som möjliggör aktivt deltagande av små- och medelstora företag, civilsamhället, slutanvändare och offentlig sektor.

Strategier och praxis för förvaltning av immateriella tillgångar rekommenderas fastställas, genomföras och offentliggöras i alla organisationer som deltar i kunskapsutnyttjande. I samband med det rekommenderas att medvetenheten om förvaltning av immateriella tillgångar samt relaterade metoder och verktyg höjs hos aktörerna. Offentligt finansierad FoI-verksamhet förväntas förvaltas och kontrolleras för maximerad socioekonomisk nytta. Utöver det förordas att immateriella tillgångar förvaltas i öppna innovationsprocesser som sammankopplar utbud och efterfrågan på immateriella tillgångar.

5) Relevans i offentliga finansieringssystem

Statlig finansiering av FoI rekommenderas för att stärka tillämpningen av principerna för kunskapsutnyttjande, vid behov genom kompletterande finansieringsmöjligheter.

6) Ömsesidigt lärande

Ett utbyte av lärdomar rekommenderas ske nationellt och internationellt. Förslaget förordar att det fastställas referensvärden, samt utvecklas och främjas gemensamma modeller. Det kan ske med hjälp av befintliga EU-organisationer och nätverk såsom EU:s immaterialrättsmyndighet och det Europeiska patentnätverket, m.fl. Det förordas att universitet och forskningsorganisationer uppmuntras att samla resurser, expertis, data och infrastrukturer mellan discipliner, regioner och länder för att främja praxis.

7) Mått

Det rekommenderas att indikatorer för kunskapsutnyttjande fastställs, baserade på kvantitativa och kvalitativa mått. Dessa rekommenderas helst vara gemensamma för att främja kunskapsutnyttjande inom EU överlag. Det förordas att det skapas incitament för att dela och använda gemensamma mått.

8) Övervakning och utvärdering

Övervaknings- och utvärderingsmetoder för att utvärdera kunskapsutnyttjande rekommenderas vara övergripande och ta hänsyn till befintliga ramar. Förslaget förordar att verktyg utvecklas för att bedöma framsteg och mognadsgrad för immateriella tillgångar och innovationsinsatser. Det förordas även att deras användning främjas och att det skapas synergier med andra politiska åtgärder.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Förslaget innebär inga direkta effekter på svenska regler eftersom det utgörs av en rekommendation som inte är rättsligt bindande.

Inga förväntade budgetära konsekvenser. Kommissionen har inte presenterat någon jämförbarhetsanalys i sitt förslag.

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen välkomnar förslaget till rådets rekommendation om de vägledande principerna för kunskapsutnyttjande.

Regeringen instämmer i att ett förbättrat kunskapsutnyttjande är ett naturligt led i utvecklingen av det europeiska forskningsområdet (ERA). ERA är ett viktigt gemensamt politiskt projekt och dess utveckling är av stor betydelse för att skapandet av ny kunskap ska vara samhället och dess invånare till nytta. Att förslaget betonar länken mellan det europeiska forskningsområdet och det europeiska utbildningsområdet är positivt.

Regeringen betonar att forskning och innovation är delad kompetens mellan medlemsländerna och kommissionen, och därför är utvecklingen av ERA beroende av nationella insatser och investeringar. Mot denna bakgrund välkomnar regeringen att förslaget lägger vikt vid åtgärdernas frivillighet och anpassning till nationella och regionala förhållanden.

Även lärarundantaget måste beaktas i sammanhanget. För svenska lärosäten innebär det att patenträtt, enligt 1 § lagen (1949:345) om rätten till arbetstagares uppfinningar, tillkommer lärare vid universitet och högskolor eller andra inrättningar som tillhör utbildningsväsendet.

I stora delar går nationella strategier på området redan nu hand i hand med förslaget. För att Sverige även fortsättningsvis ska vara en framstående forsknings- och innovationsnation krävs att kunskapen om immateriella tillgångars betydelse för ett ökat värdeskapande och nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap fortsätter att öka hos alla delaktiga aktörer.

Vid utveckling av indikatorer bör om möjligt indikatorer från andra uppföljningssystem användas.

Regeringen framhåller att öppen vetenskap och öppen innovation accelererar kunskapsutnyttjandet och i förlängningen gynnar användningen av resultat och data för ökad samhällsnytta och ökad konkurrenskraft. För att kunna nyttja immateriella tillgångar strategiskt krävs att aktörerna tillåts att agera utifrån den grundläggande principen: "Så öppet som möjligt och så begränsat som nödvändigt." För det krävs att kompetens inom immateriella tillgångar främjas.

Regeringen välkomnar att rekommendationen ska bidra till att främja jämlikhet, mångfald och inkludering med avseende på kunskapsutnyttjandet genom forskningspolitiska insatser. Dessa aspekter är minst lika viktiga i samband med de andra föreslagna åtgärderna, till exempel vid utformning av incitament, finansiering och mät- och utvärderingsmetoder.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Inte känt.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Inte känt.

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Förslaget kommer inte att remitteras.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Den rättsliga grunden för den föreslagna rådsrekommendationen är artiklarna 182.5 och 292 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget).

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

Kommissionen anför att förslaget överensstämmer med subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen, bl.a. eftersom de föreslagna åtgärderna står i proportion till målen som eftersträvas, respekterar medlemsstaternas praxis och tar hänsyn till olika nationella, regionala och lokala förhållanden. Regeringen instämmer i denna bedömning.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Förhandlingen i rådet kommer att hanteras under Tjeckiens ordförandeskap.

4.2 Fackuttryck/termer

ERA: Det europeiska forskningsområdet lanserades 2002 och förnyades i september 2020. Enligt rådet syftar det nya europeiska forskningsområdet till att bättre koppla samman forskning och innovation med de relevanta

politikområdena, särskilt det europeiska området för utbildning och de olika industriella ekosystemen. Till ERA hör en frivillig och icke-bindande överenskommelse (Pakt för forskning och innovation) som grundar sig i ett ökat behov av fördjupad samordning av nationell politik mellan medlemsstaterna för att förverkliga ERA och stärka europeisk forskning och innovation i en snabbare takt.

Immateriella tillgångar: Patent- och registreringsverket definierar immateriella tillgångar som tillgångar som inte går att ta på. Exempel på immateriella tillgångar är patent, upphovsrätt, varumärken, publikationer, data, know-how, prototyper, processer, metoder, teknik, uppfinningar eller programvara.

Kunskapsutnyttjande: Med kunskapsutnyttjande avses i detta sammanhang processen att skapa ett socialt och ekonomiskt värde av kunskap genom att koppla samman olika områden och sektorer och omvandla data och forskningsresultat till hållbara produkter och lösningar som gynnar samhället när det gäller ekonomiskt välbefinnande, miljöfördelar, framsteg och bättre beslutsfattande. Kunskapsutnyttjande är ett bredare begrepp än spridning, som innebär att kunskap och resultat görs kända och tillgängliga.

Öppen vetenskap och öppen innovation: Öppen vetenskap är ett paraplybegrepp som bland annat omfattar öppen tillgång till vetenskapliga publikationer, öppen tillgång till forskningsdata och nya sätt att bedöma forskningens genomslag, samt inkludering av flera typer av intressenter.

I likhet med öppen vetenskap är öppen innovation en innovationsprocess som involverar ett större spektrum av aktörer i syfte att förkorta tiden för utvecklingsarbete och att maximera nyttan.

I båda fall definierar EU öppen vetenskap och öppen innovation som ”så öppet som möjligt och så begränsat som nödvändigt”, för att inte skada den enskilda aktörens intressen, som till exempel kan vara immaterialrättsliga.